

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”



Redaktie-sekretariaat: Postbus 7176 te Amsterdam.

Administratie: Pasteursingel 29d, Rotterdam-7

J. KEUNING — NIJMEGEN

TERUGVALLEN OP GOD

Rom. 8 : 37-39

Voor we in de verleiding komen, Paulus te verdenken van luchthartigheid of van grenzenloze zelfoverschatting, omdat hij er zo vast van overtuigd is dat hij overal wel tegen kan, ontdekken we dat hij van al die dingen die hem bedreigen als eerste de dood noemt. En je mag nog zoveel bravoure hebben, maar tegen de dood begin je niets.

Het is niet erg waarschijnlijk dat Paulus dat niet door heeft gehad. We kunnen het nog beter anders zeggen. Paulus begint dit triomfantelijke woord met de erkenning: ik ben eigenlijk een grote stumper, want tegen de dood kan ik in elk geval niets beginnen.

Daarmee wordt tegelijk iets anders duidelijk: het woord „dood” dat voorop gaat kleurt al die andere woorden die volgen. De dood is onoverkomenlijk? Ja, maar dan is het leven ook onoverkomenlijk. En dan zijn alle machten waartegenover je vandaag, tijdens je leven, komt te staan, vol van de dood. De dood is je te sterk? Maar dan is ook het leven je te sterk. Paulus begint dit triomfantelijke woord met de erkenning van zijn totale machteloosheid.

Het is dan ook een heel vreemde overwinning die hier in zicht komt. De overwinning van een volstrekt machteloos mens. De overwinning van iemand die er helemaal geen gat in ziet. En die dan zegt: en toch! Ja maar ik kom het toch allemaal gemakkelijk te boven.

In een van de moderne bijbelvertalingen die de laatste jaren verschenen zijn staat bij deze bijbeltekst een foto. De foto van een klein jongetje dat zo maar uit de blauwe lucht naar beneden komt vallen. Dat zou natuurlijk een vreselijke foto zijn, als onder dat vallende jongetje niet de uitgestrekte handen van zijn vader te zien waren, — handen die klaar zijn om te vangen.

Dat is het soort overwinning dat Paulus bedoelt. Je kunt in de meest extreme noodsituaties komen. En daar kom je ook gegarandeerd in. Zo is het leven nu eenmaal. Vol van de dood en van de ondergang. Het is eigenlijk niet te leven. Je tuimelt naar beneden, de afgrond in. Maar de handen van je vader zijn al naar je uitgestoken. Hij grijpt je vast. En hij houdt je vast. Want niets, zelfs de meest radicale val omlaag niet, niets kan komen tussen hem en jou. Zo lief heeft hij je en zo sterk is zijn liefde.

In die verschrikkelijke val naar beneden is dat jongetje op de foto meer dan overwinnaar. Hij komt die val gemakkelijk te boven. Ja, maar alleen omdat zijn vader er is, en omdat zijn vader voor hem klaar staat. Hij kan, volslagen weerloos, terugvallen op zijn vader.

Gelukkig maar, dat dát het wezenlijke is van Paulus' overwinning. Hij spreekt niet voor zichzelf alleen, omdat hij zo sterk is. Hij spreekt voor ons allen, sterken en zwakken, voor mensen die niet klein te krijgen zijn en voor hen die er al heel gauw geen gat meer in zien. Voor grote, sterke mensen en voor kleine kinderen. Voor ons, die er geen van allen tegen op kunnen, tegen de dood niet en tegen het leven niet. Tegen cynisme en grofheid niet. Tegen gijzelingen en flatwoningen niet. Tegen „dit alles” niet.

Ja, zegt Paulus, dat is allemaal waar. En daar gaat niets van af. Maar hoe desastreus het allemaal ook mag zijn, — het is nooit zo verschrikkelijk, nooit zo doorslaggevend, nooit zo definitief dat het een weerloos kind kan scheiden van Gods liefde. Want Gods liefde is altijd nog sterker. En Gods liefde heeft een nog langere adem. En Gods liefde is nog radicaler. Het kan helemaal gedaan zijn met ons. Maar God is er. En Jezus leeft. En Jezus is werkelijk overwinnaar.

Wij hebben onze plannen voor vanavond en voor morgen al weer klaar liggen. We zullen dit en dat wel eens eventjes doen. We maken er wel wat van. Echt, ze krijgen ons zo gauw niet klein.

Misschien dat God ons wel klein krijgt. Door het geweld van zijn liefde. Doordat Hij het ons laat weten: ik sta toch voor je klaar. Ik vang je op. Je valt, maar je valt terug op Mij.

Want als dat werkelijk tot ons doordringt, dan kan het niet anders, of dan worden wij, grote, sterke mensen, als kleine kinderen. Die, krimpnd van pijn, gekneusd en aangerand, levend en stervend, toch binnengaan in het rijk van Christus en van God.

In dit nummer:

Pagina 211

Ds J. Keuning,
Terugvallen op God

Pagina 212

Ds H. Smit,
Wachters op Sions muren

Pagina 213

J. P. Stoop,
Het ontstaan van de
Koude Oorlog

Pagina 214-215

D. W. L. Milo,
God zij met onsDr J. Fieren,
Euthanasie (4)

Pagina 216

Prof. C. Veenhof,
Persschouw

H. SMIT — DEN HELDER

Wachters op sions muren

■ De „wachters” in Jes. 62

In Jes. 62:6 wordt gesproken over de aanstelling van wachters op de muren van Jeruzalem. Het is de taak van die wachters de HERE permanent, „rustloos”, aan te spreken over de belofte van Sions herstel. Zij mogen geen rust nemen. Ze mogen — een heel sterke uitdrukking! — de HERE geen rust gunnen. Hoe duidelijk komt hier uit, dat de HERE om zijn heil gebeden wil zijn! We zouden het werk van de wachters van Jes. 62 kunnen typeren als een actieve (biddende) **verwachting** van het heil van de God van Israël.

■ De „wachters” in het kerkelijk spraakgebruik

„Wachters op Sions muren” — ziedaar een gevleugeld woord, een staande uitdrukking! Welbekend in kerkelijke kringen van gereformeerde signatuur. Merkwaardig eigenlijk, dat Jes. 62 voor de betekenis van deze uitdrukking in het spraakgebruik maar heel weinig meespeelt! Het werk van de wachters is nu veel meer een bewaren van Jeruzalem's (geloofs)-bezit tegen de aanvallen van de vijand, tegen het importeren en voordragen van leringen die vreemd zijn en de gemeente afvoeren van het ware geloof. We zouden het werk van de wachters van het kerkelijk spraakgebruik kunnen aanduiden als een verdedigende **bewaring** van Jeruzalem's geloofsbezit.

■ De harmonie van beide

Ik denk er niet aan het kerkelijk spraakgebruik uit te spelen tegen de taal van Jesaja. Het werk van bewaren en bewaken is noodzakelijk en heeft duidelijk schriftuurlijke grond. In de plaats van een „óf-óf” zetten we zeer beslist een „èn-èn”! Bewaring van het geloof en verwachting van het heil behoren bij elkaar. Dat blijkt ook heel duidelijk uit Luc. 18:1-8, de gelijkenis van de onrechtvaar-

Kerkelijk Leven

dige rechter. In vers 1 wordt gezegd, dat de Here Jezus die gelijkenis vertelde om zijn discipelen te leren, dat ze altijd bidden moesten zonder te verslappen. Daar hebben we de actieve verwachting van het heil, de wachters van Jes. 62!

Maar aan het eind stelt de Here Jezus de vraag of de Zoon des mensen bij zijn komst **het geloof** op de aarde zal vinden. Deze vraag betreft de bewaring van het echte geloof! De verwachting van het heil en de bewaring van het geloof behoren kennelijk bij elkaar. Het één kan blijkbaar niet zonder het ander bestaan.

■ Kwalijke éézijdigheid

Maar juist omdat bewaren en verwachten bij elkaar behoren is er reden tot bezorgdheid als we buitenstaanders de diverse kerkgemeenschappen horen typeren en indelen. Zij hebben vaak een scherp oog voor gebreken en éézijdigheden bij Gods kinderen. Bij sommige gemeenschappen valt hun blijkbaar heel sterk de actieve verwachting van het heil op, de gerichtheid op het einde, op de komst van Christus. Andere kerken zijn naar hun oordeel typische „leer-kerken”, waarbij de bewaring en bewaking van het geloofsgoed op de voorgrond treedt. En de kerken van gereformeerde signatuur vallen dan over het algemeen onder de laatste groep.

Wàs het maar èn-èn! Blijkbaar is het maar al te vaak in de ogen van de mensen een zaak van óf-óf! En dat is uiteraard niet best. Wanneer twee elementen helemaal bij elkaar horen, dan zal men het gehéél beschadigen, wanneer men er één laat vallen. Wanneer de verwachting niet meer actief is, dan zal de bewaring heel licht verschrompelen tot een levenloos ding. Dan kan een kerk

gaan lijken op een suppoost, die in het museum zorgvuldig de munten bewaart, die ter herdenking van de bevrijding geslagen zijn, zonder dat die bevrijding zelf hem vervult van dankbaarheid, blijdschap en hoop!

Soms hebben ook wij het gevoel, dat we in ons gelóven zo verschrikkelijk achterkomen bij de rijkdom van de geloofsinhoud. We houden de munten vast. Maar vervult de bevrijdingsboodschap ons nog van levende en blijde verwachting? Wat kan ons red- den uit deze verschrompelings- ellende?

■ De valse oplossing

Op dat moment dreigt het grote gevaar, dat we het oor gaan lenen aan een grote verzoeking. We zouden namelijk kunnen gaan menen, dat onze verschrompeling te wijten is aan de bewaring van het geloofsgoed zelf!

Dat het kwijnen van onze bezie- ling en verwachting voorkomt uit de wacht op Sions muren, zoals die in het kerkelijk spraakgebruik wordt opgevat.

Wanneer we „bewaren” in het latijn vertalen krijgen we immers „conservare” en vandaar is het maar een stapje naar „conservatief” — het grote vloekwoord van onze tijd! Het heil gaat dan al gauw liggen in het opgeven van de wacht, van de bewarende houding. We zoeken het nieuwe, we geven het oude op!

De suppoost in het museum is zich bewust geworden van de droogte in zijn bestaan. Hij waakt niet meer, hij conserveert niet meer, hij is niet „conservatief” meer! Hij laat zijn munten in de steek, hij gaat weg, hij „schrijdt voort”, hij is „progressief” ge- worden! Jammer! Wat bevrijding betekent had hij kunnen leren door de boodschap van de munten beter op zich te laten inwerken. Niet door bij die munten weg te lopen!

Progressief tegenóver conservatief — dat geeft de verlossing niet.

■ De goede weg

Niet de tegenstelling progressief-conservatief biedt ons de uitweg. Die is te vinden in de **harmonie** van bewaren en verwachten.

Doordat de wachters van Jes. 62 de heilsbelofte van God **bewaren** kunnen ze actief zijn en blijven in de levende **verwachting** van het heil.

En doordat ze het heil **verwach- ten** blijven ze staan in de vreugde die het **bewaren** van de belofte geeft.

Bewaren en verwachten behoren bij elkaar.

We moeten geen goedkope tegen- stellingen overnemen maar God bidden ons de kracht te geven om bijeen te houden wat Hij samen- gevoegd heeft.

Wachters van Jes. 62 — wach- ters van het spraakgebruik — biddende gelovigen van Luc. 18.

BIJBELSE RAADGEVINGEN

De HERE waakt over Zijn woord om dat te dóén

Toen Jeremia tot zijn profetisch werk geroepen werd deed de HERE hem achtgeven op een bloeiende amandel- twijg (Jeremia 1:11, 12).

De amandelboom heet in het He- breeuws 'waakboom'.

Als alle andere bomen nog 'slapen' vertoonde hij midden in de joodse winter reeds witte en rose bloesems. Hij was al 'wakker'.

De HERE deed Jeremia verstaan: Heb je goed gezien? Nu, zo wakker ben ik ook. Ik waak over mijn woord om dat te dóén.

God wil dat wij allemaal daarvan doordrongen zullen zijn. Iedere vroegbloeiende struik in wintertijd mag ons daarbij tot een teken zijn. De HERE is wakker. Hij zal zeker doen wat Hij zegt.

De HERE slaapt niet. Hij waakt en Hij ziet toe. Hij is tegenwoordig in de conferentie-zalen van de Verenig- de Naties en bij de geheime samen- sprekingen van de grote politici. Hij weet wat er overal in de wereld gaande is.

Hij beslist op het juiste moment. Vaak dwars tegen de gedachten en verwachtingen van mensen in. Want de HERE is wakker en Christus leeft. De HERE verbreekt de raad van de volken. Hij vrijdelt de gedachten van de naties. Zijn raad houdt eeuwig stand, de gedachten van zijn hart van geslacht tot geslacht. Zijn godde- lijke almacht spreekt en het is er. Zijn wil geschiedt en het wordt ter- stond.

Ieder van ons mag verzekerd zijn: Geen woord van God zal ter aarde vallen, ook al laat Hij ons wachten. In de noden van kerk en wereld zou- den wij graag zien dat Christus maar met haast mocht komen. Waarom toeft de HERE nog langer? Is dat traagheid van de HERE? Nee, zeker niet. Hij waakt!

Hij wil niet dat sommigen verloren gaan en in ongelof of verblindheid blijven voortleven. Daarom heeft Hij in het verleden zijn apostelen en pro- feten geroepen en zendt Hij nog zijn evangelisten uit om op ieder terrein, in staat en maatschappij, in raads- vergaderingen en collegezalen, het alle mensen voor te houden: Hoort des HEREN woord. Hij komt, Hij komt om de aarde te richten!

Let er maar op, wat een zeer vroeg- bloeiende struik in tuin en park u ieder jaar in herinnering wil brengen. Verstaat wat de HERE gesproken heeft: Ik waak over mijn woord om dat te doen.

Bilthoven.

B. Telder

Op 22 juni 1941 vallen Duitse troepen de Sowjet-Unie binnen. Operatie Barbarossa, zoals de code-naam luidt, is begonnen. De Sowjet-Unie wordt door deze aanval de bondgenoot van Engeland en enige maanden later ook van de Verenigde Staten als dit land, door de Japanse aanval op Pearl Harbor, eveneens in de oorlog wordt betrokken. Het gemeenschappelijk doel: de vernietiging van Nazi-Duitsland en de grote inspanningen die noodzakelijk zijn om dit doel te bereiken hebben aanvankelijk de tegenstellingen binnen het bondgenootschap grotendeels aan het oog onttrokken. Die tegenstellingen zijn van het begin af aan present geweest. Tegenstellingen van ideologische aard hebben het wantrouwen in elkaars bedoelingen zeer versterkt. Het bondgenootschap is bovendien minder hecht geweest, dan men op het eerste gezicht zou denken omdat iedere partner zijn eigen doeleinden heeft nagestreefd.

Het ontstaan van de Koude Oorlog

De president van de Verenigde Staten Franklin D. Roosevelt wil niet alleen de vernietiging van het nazisme, maar ook de vorming van een wereldorganisatie om de internationale rechtsorde te vestigen. Nauwe samenwerking tussen de grote mogendheden na beëindiging van de oorlog, is voor het tot stand komen van zo'n wereldorde, waarbij vrede en gerechtigheid zijn gewaarborgd, noodzakelijk. Stalin's doeleinden zijn totaal anders. Hij zoekt voor zijn land allereerst zekerheid. In concreto betekent dit een veilige westgrens. De Sowjet-Unie is sinds zijn ontstaan immers al verschillende keren vanuit het Westen dodelijk bedreigd. Stalin is er daarom voortdurend op bedacht geweest de Russische invloedssfeer uit te breiden tot een groot deel van Midden-Europa. Met name de Balkan is voor hem een bijzonder belangrijk gebied.

Churchill, de Engelse oorlogsleider, is er vooral op uit de positie van Groot-Brittannië veilig te stellen. Engeland is in die tijd nog altijd de kern van een enorm wereldrijk. De handhaving en zo nodig de versterking van dit rijk is Churchill's voornaamste doel. In verband hiermee moet worden voorkomen dat één mogendheid het Europese vasteland beheerst. Het Middellandse Zeegebied behoort onder Engelse invloedssfeer te blijven. Dit gebied is (met het Suezkanaal) van ouds een hartader van het grote Britse koloniale rijk. Gezien de verschillende doeleinden die men nastreeft, is het niet zo verwonderlijk dat al tijdens de Tweede Wereldoorlog spanningen en wrijvingen tussen de bondgenoten ontstaan, vooral als de Duitse legers op de terugtocht zijn en de vraag naar de toekomst van met name Midden-Europa aan de orde komt. Op de internationale conferenties tijdens de oorlog (Teheran, Jalta b.v.) lijken de meningsverschillen nog oplosbaar. Na de capitulatie van Duitsland worden het echter zulke tegenstellingen, dat een onoverbrugbare kloof ontstaat tussen de Sowjet-Unie enerzijds en de Verenigde Staten met Engeland anderzijds: de Koude Oorlog. De tegenstelling tussen het totalitaire, communistische Oostblok en het democratische, zo men wil kapitalistische Westblok.

■ Traditionele visie

Tot omstreeks 1960 wordt de vraag naar het ontstaan van de Koude Oorlog door de meeste Westerse historici vrij eenvoudig beantwoord. De Sowjet-Unie is de

schuldige. Dit land voert een expansie-politiek, die een bedreiging vormt voor de vrije Westerse wereld en met name voor West-Europa.

Nazi-Duitsland is verslagen, maar in de persoon van Stalin treedt een nieuwe Hitler op. Zijn methoden zijn nog verfoeilijker en angstwekkender dan die van de verslagen vijand.

De Sowjet-Unie wordt gezien als een afschuwelijk monster dat zijn klauwen uitstrekt naar de kusten van de Atlantische Oceaan. Men is zich opeens weer bewust dat Stalin, de voormalige bondgenoot in de strijd tegen „het Derde Rijk”, een communist is, die er op uit schijnt te zijn de hele wereld onder zijn heerschappij te brengen en zo het communisme te doen zegevieren. Vooral de oudere lezers van „Opbouw” zullen die angst en beklemming nog wel kennen uit de jaren direkt na de Duitse bezettingstijd. De vrees dat de Russen, staande aan de Elbe, zullen doorstoten naar de kusten van de Noordzee.

Na 1945 is de Sowjet-Unie immers een supermogendheid geworden die zijn invloed uitbreidt over Polen, Oost-Duitsland en de meeste landen op de Balkan. In al deze gebieden heeft nagenoeg dezelfde ontwikkeling plaats. Een ontwikkeling die wel wordt aangeduid met het woord „sowjettisering”. Communisten komen op sleutelposities. Tegenstanders, zogenaamde rechtse- of fascistische groeperingen, worden doormiddel van intimidatie en terreur uitgeschakeld, geëlimineerd. In de kortst mogelijke tijd komen in deze landen, vaak na „schijnverkiezingen”, regeringen aan de macht die trouw aan de leiband van Moskou lopen. In Griekenland woede een burgeroorlog tussen linkse opstandelingen en aanhangers van de, vooral op rechtse groeperingen steunende, regering. Geen wonder dat Churchill in het voorjaar van 1946 in zijn bekende rede te Fulton heeft kunnen zeggen dat er „een ijzeren gordijn” is neergelaten in Europa van Lübeck tot Triëst, van de Oostzee tot de Adriatische Zee. De gebeurtenissen van het jaar 1948 maken enorme indruk in de „vrije” wereld.

Tsjecho-Slowakije, een democratische staat, verdwijnt na een coup van de communisten achter dit „ijzeren gordijn”. Zullen Frankrijk en Italië, landen met een grote communistische partij, het volgende slachtoffer van „de communistische agressie” zijn? Als dan in hetzelfde jaar de Russen alle toegangswegen naar West-Berlijn afsluiten, dan is het

J. P. STOOP —
AMSTERDAM (Osdorp)

„De geschiedenis wordt gemaakt door het heden”

J. W. Schulte Nordholt

duidelijk: Stalin zoekt op een geraffineerde manier de invloed van de Sowjet-Unie in Europa te vergroten om zo de hegemonie te verwerven. Dat dit uiteindelijk niet gebeurde is te danken aan de politiek van de Verenigde Staten en met name aan president Truman. Zijn naam is verbonden aan de Truman-doctrine: de Verenigde Staten zullen iedere regering bijstaan die door subversieve elementen van binnenuit of door argessieve mogendheden van buitenaf wordt bedreigd. Dankzij de Marshallhulp komt West-Europa er economisch snel weer bovenop en het is de Noordatlantische Verdragsorganisatie, waarvan de Verenigde Staten met hun nucleaire wapens de kern vormen, die tenslotte de communistische expansie heeft „ingedamd”. Dit is, dacht ik, het beeld wat de meeste mensen in het Westen tot voor kort hebben gehad van het ontstaan van de Koude Oorlog.

■ Veranderend beeld

De laatste jaren is er in de visie op het ontstaan van de Koude Oorlog verandering gekomen. Voor een deel is dat te danken aan verdere bestudering van de bronnen, maar allereerst hangt deze veranderde visie samen met de gewijzigde omstandigheden. De kritiek op de rol van de Verenigde Staten in de Vietnamoorlog, de „ontspanning” tussen het westen en het oostblok hebben de laatste jaren de vraag naar de „schuld” voor het ontstaan van de Koude Oorlog opnieuw aktueel gemaakt. Een aantal westerse historici heeft geprobeerd het traditionele beeld te herzien door in het bijzonder de rol van de Verenigde Staten in het konflikt te belichten. Daardoor zijn gegevens benadrukt die in vroegere publicaties nauwelijks of niet aan de orde zijn geweest.

Het gevaar van de traditionele visie op het ontstaan van de Koude Oorlog is, dat de politiek van de Verenigde Staten in die jaren te veel wordt geïdealiseerd. De Verenigde Staten zijn kort na 1945 onbetwist de machtigste mogendheid. Zij alleen beschikken over de atoombom, waarmee ze Japan tot een snelle capitulatie hebben gedwongen. Het besef de enige mogendheid te zijn die op dat moment beschikt over een wapen van zo'n vernietigende kracht, heeft onbewust de buitenlandse politiek van de Verenigde Staten beïnvloed.

De Verenigde Staten willen een internationale rechtsorde, een wereldvrede vestigen naar hun ideeën; een wereldorde gebaseerd

op democratie en zelfbeschikingsrecht. Er zijn echter een aantal staten, waaronder de Sowjet-Unie, die van deze „Pax Americana” niet zijn gediend. De Sowjet-opvattingen over democratie en vrede blijken in de praktijk totaal anders te zijn dan de Amerikaanse.

Bij de Sowjet-leiders kan zo gemakkelijk de idee postvatten dat de Verenigde Staten met hun ideeën over wereldvrede druk uitoefenen op de Sowjet-Unie om de Russische invloedssfeer in Oost-Europa op te geven. Zonder het eigenlijk te willen werken de Verenigde Staten zo een situatie in de hand waarin tegenover de Russische invloedssfeer een Amerikaanse invloedssfeer ontstaat. Het Marshallplan is een voorbeeld van die wonderlijke vermenging van idealisme en het najagen van het eigen belang vaak zo kenmerkend voor de buitenlandse politiek van de Verenigde Staten. Er is kort na de Tweede Wereldoorlog in de Verenigde Staten een echt bewogen meeleven met het lot van het zo zwaar getroffen Europa, waardoor de grootscheepse Amerikaanse hulp op gang kan komen. Toch is er ook een stuk eigen belang in het spel. Een verarmd Europa vormt niet alleen een goede voedingsbodem voor het communisme, maar is ook niet geschikt als afzetgebied voor Amerikaanse produkten. De mogelijkheden tot investering zijn in zo'n situatie eveneens zeer gering. Het zal duidelijk zijn dat bij deze visie op de Koude Oorlog veel maatregelen van Russische zijde worden geïnterpreteerd als reactieverschijnselen, zoals de vorming van de Comecon (een Raad voor wederzijdse economische hulp, de communistische tegenhanger van de E.E.G.) en het Pakt van Warschau.

■ Russische expansie-politiek?

Is de Sowjet-Unie een mogendheid die na 1945 een expansie-politiek voert? Heeft Stalin in de jaren na de Tweede Wereldoorlog het plan gehad om desnoods met geweld West-Europa onder de voet te lopen? Deze vragen zijn momenteel niet afdoende te beantwoorden. Doordat de Russische bronnen voor westerse historici grotendeels een gesloten boek zijn, is er weinig of niets bekend over de ware bedoelingen van de Sowjet-leiders. Toch zijn er wel een paar punten het overwegen waard. Een expansie-politiek behoeft niet onvermijdelijk voort te vloeien uit de communistische ideologie van de wereldrevolutie. Volgens deze ideologie zal het kapitalisme immers zichzelf vernietigen, het zal volgens Marx „zijn eigen doodgraver zijn”. Wel kan dit proces door de mens worden versneld, maar een oorlog op grote schaal tussen het communistische oostblok en het „kapitalistische” westen doet de communistische zaak eerder kwaad dan goed.

Bovendien is men direkt na 1945 vaak vergeten dat de Sowjet-Unie door de oorlog enorm heeft geleden. Het aantal slachtoffers van de oorlog schat men op ongeveer vijftien à twintig miljoen, ongeveer tien procent van de totale bevolking. De verwoestingen in het westen van de Sowjet-Unie zijn bijzonder groot geweest. In zo'n situatie is het niet aannemelijk dat Stalin konkrete plannen heeft gehad voor de verovering

Vervolg op pag. 214 (onderaan)

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

GOD ZIJ MET ONS

God zij met ons. Ieder kent deze term, die als randschrift in onze gulden en rijksdaalders voorkomt. Het is de vrome bede, die al driehonderd jaar onze munten siert en die in vorige eeuwen ons volk tekende als een christelijk volk, dat Gods naam aan het geld kon koppelen. Jawel, in de 17de eeuw zei men niet dat geld stinkt — maar men trachtte het geldverkeer binnen de vigueur van het koninkrijk Gods te houden.

Daar zit zo het een en ander aan vast. Mensen, die beweren dat een christen geen zakenman kan zijn, lopen er bij bosjes rond. Alles wat met geld te maken heeft schijnt een luchtje mee te dragen. In beschaafde conversatie tracht men het geld er buiten te houden. Geld speelt keine Rolle, zeggen Duitse huichelaars en ook dit spreekwoord laat zich vlot in het Nederlands vertalen. En toch. Toch draagt elke zilveren munt (nu ja, zilver...) de naam van de hoogste Autoriteit in hemel en op aarde. De Heiland vroeg, toen Hij een Romeinse munt ter hand nam: van wie is die beeldenaar? Geef dan de keizer wat van de keizer is en geef God wat Gods is.

De kinderen van deze wereld zijn vaak wakkerder dan kinderen des lichts. Want de linkse regering, waarmee ons land mag leven, heeft begrepen dat deze wet nog altijd opgaat: dat zilver en goud letterlijk aan Gode toebehoren, mitsgaders het vee op duizend bergen. En daarom wil onze regering die naam van God schrappen van de munten. We krijgen nieuwe munten, zonder randschrift. God zij met ons, wanneer we zijn Naam verliezen.

—o—

van West-Europa. Midden- en Oost-Europa zijn tot de Russische invloedssfeer gaan behoren, maar dit is een direkt gevolg van de oorlogsomstandigheden en niet het gevolg van een duidelijke expansie-politiek. In het algemeen kan men zeggen dat Stalin veiligheid heeft gezocht. Ter bescherming van de zeer kwetsbare Russische westgrens dient een gordel van satellietstaten gevormd. Voor de oorlog zijn deze landen sterk pro-westers en anti-Russisch. Veiligheid voor de Sowjet-Unie betekent dus dat in deze staten, die in het najaar van 1944 en in het voorjaar van 1945 door het Rode Leger zijn bezet, regiems worden gevestigd die pro-Moskou zijn en daardoor dus anti-westers. De „sowjettisering” van deze landen, hoe afschuwelijk ook, wordt in dit perspectief wel begrijpelijk. Hebben de Verenigde Staten, zo vraagt men, het morele recht om te protesteren tegen het Russische optreden in Oost-Europa? Hebben zij in landen die tot hun invloedssfeer behoren (Griekenland, Zuid-Vietnam bijvoorbeeld) ook niet vaak regiems gesteund die verre van democratisch zijn en die alleen dank zij de Amerikaanse steun zich kunnen handhaven? Regiems die het met de rechten en vrijheden van een volk niet al te nauw nemen?

■ Tijdgebonden

„De geschiedenis wordt gemaakt door het heden”.¹⁾ Deze uitspraak wil aangeven dat de historicus in zijn visie op het verleden vaak tijdgebonden is. Het valt niet te

ontkennen dat de veranderde visie op het ontstaan van de Koude Oorlog te maken heeft met de grote veranderingen van de laatste jaren in de wereldpolitiek. Ik denk in dit verband aan de groeiende politieke betekenis van de Derde Wereldlanden. Verder zijn daar de belangrijke ontwikkelingen binnen de communistische wereld, zoals de groeiende tegenstelling tussen Moskou en Peking, vooral na 1963. Sindsdien is de eenheid in het communistische kamp volledig zoek, aan de overheersende machtspositie van Moskou binnen het wereldcommunisme is een einde gekomen. De gevaarlijke bewapeningswedloop heeft zowel in Washington als Moskou geleid tot het besef, dat een zeker samenspel tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie noodzakelijk is om de wereldvrede te handhaven. De politiek van de „ontspanning” vloeit hieruit voort. Al deze factoren hebben tot gevolg gehad, dat het oordeel van veel westerse historici over Stalin's buitenlandse politiek in de jaren 1945 tot 1953 veel milder is dan enige jaren geleden. Deze historici hebben echter wel vaak de neiging, zij het onbewust, om ideële factoren in de geschiedenis te bagatelliseren. Hoewel de Russische leiders dikwijls een zuivere belangenpolitiek schijnen te voeren, dient men niet te vergeten dat zij ook aanhangers zijn van een ideologie. Waakzaamheid, in bijbelse zin, blijft daarom geboden om het juiste zicht op het verleden en op de werkelijkheid van vandaag te behouden.

¹⁾ J. W. Schulte Nordholt in „Trouw” van 1 september 1973.

Waar komt dat randschrift eigenlijk vandaan? Nu, laten we eerlijk zijn. Dat was niet alleen een uiting van calvinistische vroomheid, in een eeuw, waarin de Nederlanders de meest beruchte slavenhandelaars ter wereld waren. Daar zat een praktische reden achter. Sedert oude tijden hebben er generaties van valsemunters en muntsnoeiers bestaan: mensen, die betaalmiddelen op slinkse wijze verkregen. De een door een munt na te maken van minder kostbaar metaal. Dat was de valsemunter. De ander, door snippers metaal van de kostbare munten af te snoeien, en die tot nieuwe munten om te smelten. Dat waren de muntsnoeiers. Tegen de eerste soort was het oor bestand: bankiers gebruikten een marmeren toonbank, waarop de klank van edel metaal anders doorkwam dan van onedel metaal. En de muntsnoeiers werden betoomd door een kartelrand of een rand met inschrift. Zo lang die rand aanwezig was, was de kans groot dat de munt zijn juiste gewicht had. Hetgeen bovendien vaak met een goudschaaltje werd nagewogen. Ja wel, met een goudschaaltje; want de gulden was aanvankelijk, zoals de naam al zegt, van goud.

Zo is dus dat randschrift een combinatie van een zeer religieuze en een zeer materialistische instelling. De geschiedenis is echt niet alleen om te pochen. Tussen haakjes: wist u dat de Belgen beweren, dat dit opschrift nooit op onze gulden heeft gestaan? Probeer u ze met een munt op hun ongelijk te wijzen — dan zeggen ze: maar dat is geen opschrift, dat is een inschrift! Haakjes sluiten.

De uitgesproken wens van het kabinet-Den Uyl legt de vinger op deze wonde plek: dat de inhoud van de zeer christelijke bede op onze munten verloren is gegaan. De bede is oud en verouderd, meent men, en kan nu wel verdwijnen. Evenzo wil het kabinet de naam Gods schrappen uit de brief, waarmee het een wetsvoorstel aan de kamers aanbiedt. Evenzo wil het kabinet Gods naam laten vervallen bij de aanhef van een nieuwe wet. De kamers behoeven niet meer „in Gods heilige bescherming aanbevolen” te worden; onze koningin behoeft niet meer „bij de gratie Gods” te regeren. Zoals de heilbede aan het slot van de troonrede vorig jaar ook al was weggeveegd.

Hetgeen dingen zijn, die diepere betekenis hebben, om met de statenvertaling te spreken. Zo lang de spreuk „God zij met ons” eerlijk gemeend is heeft zij waarde. Daarna komt een tijd, waarin men de spreuk handhaaft vanwege de vroomheid der vaderen. Daarna breekt de periode aan van het hooghouden van de traditie. Mogelijk komt er een interregnum, dat redeneert: waarom zo iets wegdoen zo lang het

DR C. J. FIEREN (huisarts) — WAGENINGEN

EUTHANASIE

(3)

Euthanasie bij geestelijk gehandicapten

Met betrekking tot de geestelijk gehandicapten, zoals de zwaar demente patiënten, de diep zwakzinnigen en ongeneeslijke geesteszieken kan men zich afvragen of ook voor deze categorieën de medische macht moet worden aangewend. Douma geeft het juiste antwoord wanneer hij zegt: „tegenover de misvormden van geest hebben wij dezelfde verplichtingen als tegenover de gezonden van geest. In de misvormden naar lichaam en geest zullen wij met ootmoed het zuchten van de schepping horen die haar dienstbaarheid aan de vergankelijkheid mede aan ons te wijten heeft.

De ellende in onze inrichtingen en de geestelijke aftakeling in onze bejaardentehuizen vertelt ons iets anders dan over trieste spelingen

of harde noodzakelijkheden in de natuur. Zij getuigen van een gemeenschappelijke zondeval met katastrofale gevolgen. En dan zijn we er niet met een extra dosis barmhartigheidsbetoon waartoe wij ons vernemen als het over zorg voor „onvolwaardigen” gaat, maar dan ligt er een eenvoudige plicht om deze schepselen van God — niet beter maar ook niet minder dan wij — een gelijke behandeling te geven als wij onszelf toewensen. Wij moeten niet alleen de grote zegen, maar ook de — in verhouding daarmee — kleinere moeiten van de moderne medische macht willen accepteren, en dat voor alle mensenkinderen. Ook het Softenonkind, dat we in een eerste opwelling als een wanproduct van onze medische middelen bestempelen, hoort daarbij.”

Het zijn een aantal algemene opmerkingen die hier door Douma gemaakt worden, doch zij raken de kern van het probleem. Er zijn gradaties in de positie bepaling mogelijk.

niemand hindert? En nu zijn we in de slotfase: schrappen die Naam! We lusten die Naam niet meer. We willen niet herinnerd worden aan die Naam, die wij in ons leven, in onze boeken, in onze cultuur hebben uitgeradeerd.

Tijdens het ministerie-Biesheuvel hebben drie PvdA-kamerleden er deze bewindsman al op gewezen: „dat men in het midden moet laten of het bekleden van de functie van staatshoofd een kwestie van hogere genade dan wel het gevolg van een strikt feitelijk gebeuren is”. Eigenlijk een stomme opmerking van die drie edelachtbaren. Want „koningin bij de gratie Gods” betekent niet alleen dat een koningin God boven zich erkent — maar bovendien zit er de verheven betekenis in: geen aardse macht is boven mij gesteld, ik heb geen leenheer, geen vorst, geen keizer, geen gebieder boven mij. En met het schrappen van de gratie Gods schrappen zulke volksvertegenwoordigers tegelijk de souvereiniteit, welke de Heere God ons land en zijn vorst verleend heeft! Ik zal eren die Mij eren, zegt de Heere. Maar die Mij verachten worden weggeblazen!

—o—

Hebt u wel eens een dollarbiljet gezien? Nee? Dan hebt u wat gemist. U vindt op de achterkant de naam van God. En wel in de belijdenis: „In God we trust”, wij vertrouwen op God. Tot op den huidige dag. En voorts treft u het grootzegel van de Verenigde Staten aan, de voor- en de achterzijde. De achterzijde bevat een adelaar; in zijn bek een lint met een zinspreuk, in zijn klauwen respectievelijk een pijlenbundel en een palmtak, oorlog en vrede.

Maar de voorzijde van het grootzegel is nog interessanter. Die bevat een afgeknotte pyramide. De top is vervangen door een driehoek, waarin een oog. Daar boven de spreuk Annuit Coeptis: het Genadige Oog, God-met-ons. Hij „ziet wie op zijn bijstand wacht”.

Waarvan kent u die driehoek-met-het-oog? Dat is een oud Joods symbool van de Eeuwige en Alziende. Een dollarbiljet geeft met woord en symbool het geloof in God aan. Terwijl de ene wereldmacht met geweld en list het geloof in God aantast — houdt de andere wereldmacht het belijden dagelijks staande: Gods naam staat zelfs op het slijk der aarde. Het is alles, zoals de profeet eens voorspelde: voor de Heere heilig. Niet alleen het religieuze leven is voor de Heere (de altaren), maar ook ons huuselijk leven (de pannen in de keuken) en onze welvaart (de paardetuigen). Ja ook ons geld.

—o—

Hierover zegt Douma: „Indien iemand op het standpunt staat, dat het (voort-)leven van de hier genoemde patiënten toch eigenlijk zinloos is, dan zal hij vanuit zo'n algemene instelling uiteraard geneigd zijn in concrete gevallen minder voorzichtig met dergelijke levens om te gaan. Wie echter met Ehrhardt „reeds de poging tot een oordeel over de waarde van het leven van een medemens een aanmatiging” vindt en de „vernietiging van vermeend waardeloos leven evident een misdadig” noemt, zal vanuit deze houding van geval tot geval zijn vaak moeilijke beslissingen in het randgebied van leven en dood nemen”.

Douma wijst de arts op zijn taak als heemeester, die op verbetering van de conditie van zijn patiënt uit moet zijn: „Een geringe verbetering in het leven van een geestelijk en lichamelijk misvormd kind mag opwegen tegen een heel wat opzienbarender operatie van een mens die wij normaal noemen”.

Hij besluit dit hoofdstuk met de volgende behartenswaardige woorden: „Wij vergeten echter niet, dat dit leven als menselijk leven ons is toevertrouwd om het te verzorgen en te verbeteren (zo mogelijk). Dat kan een beproeving zijn. Beter gezegd, het leidt tot zelf-beproeving, waarin wij niet eindigen met God of de duivel de schuld te geven en daarbij zelf buiten schot te blijven. Onze tijd kon wel eens afgemeten worden naar wat wij voor hen die wij on-

volwaardig noemen doen. Wij durven de stelling aan, dat wij niet gauw te veel doen”.

Euthanasie bij comateuze patiënten

Door de technologische macht van de medische wetenschap zijn de moeilijkheden bij deze categorie van patiënten bijzonder groot. Voor een juiste begripsbepaling is enige uitleg hier op zijn plaats. Onder een **coma** verstaat men een toestand van sterk gedaald respectievelijk opgeheven bewustzijn, waarbij de willekeurige bewegingen en de gevoelskwaliteiten geheel of grotendeels verloren zijn gegaan.

De vitale functies als ademhaling en bloedsomloop zijn intact, behalve bij de zwaarste vorm, de **carus**, waarbij alle reflexen zijn verdwenen en in de regel ook de vitale functies, in het bijzonder ademhaling en bloedsomloop tekenen van ernstige insufficiëntie gaan tonen.

Zowel geestelijk gezonde als geestelijk gestoorde mensen kunnen in een toestand van een permanent coma geraken, bijvoorbeeld door een ongeval, door een bloeding in de hersenen, door een hersenziekte, door intoxicaties en dergelijke.

Tot de groep van de comateuze patiënten behoren enerzijds die patiënten die zonder reanimatief ingrijpen kunnen voortleven, anderzijds ook die patiënten die slechts d.m.v. kunstmatige beade-

De spraakmakende gemeente heeft al heel wat over dat „God zij met ons” verteld. Sommigen zeiden: zo iets bidden alleen de mensen van het geld — die het niet hebben komen aan dat gebed niet toe. Anderen zeiden: de muntsnoeiers behoeften alleen dat randschrift er maar af te halen — en God was met hen. Zo is Gods Naam gebruikt voor heel dat schelmse woordenspel, dat aan bezit, aan eigendom, aan geld inherent is. Zijn er belangrijker dingen voor de aardse mens dan liefde en geld? Er zou een woordenschat te verzamelen zijn van klinkende munt.

Klinkende munt — begrijpt u ineens, dat het om muntgeld gaat, dat op de marmeren balie van de bankier goed-klinkend is bevonden? En dan beweert het spreekwoord, dat het geld stom is: „het geld dat stom is maakt recht wat krom is.” Al is de achtergrond verstaanbaar — het spreekwoord is onjuist. Geld spreekt geweldig mee in dit aardse bestaan. Die rol zou beperkt zijn gebleven, wanneer het geld als middel werd gezien; middel om betere doeleinden na te streven; betaalmiddel; ook waarde-meter. Maar vanaf het ogenblik, dat de mens het geld als doel is gaan zien, werd het geld zijn afgod. Voor geld gaan sommige mensen over lijken. Geld, eer en genot kunnen als een onheilige drie-eenheid gelden.

Gelden — ook al zo'n interessant woord. Gelden betekent zo iets als: zich in geld waardeerbaar maken. Iemand kan zich doen gelden: hij heeft wat in de melk te brokkelen; hij kan zijn wil opleggen, anderen naar zijn hand zetten, hij is geen nul in het cijfer, hij beschikt over de middelen om zijn zin te krijgen.

Middelen? Ook al zo'n woord dat een directe verbondenheid aan geld heeft. Iemand is bemiddeld of, vaker, onbemiddeld.

Als u daar even over nadenkt schiet u te binnen: hoe heel deze waanzinnige maatschappij achter geld aanjaagt; het beurtelings vertroetelt en vervloekt, het beurtelings bemachtigt en weggooit. Met geld worden oorlogen gevoerd; met geld wordt zending gedreven. Met geld worden vorsten van hun tronen gestoten — met geld zijn Amerikaanse ambassades te koop als u de kranten wilt geloven. Als u nog even verder gaat: met geld worden arme gezinnen uit het slijk opgetild — met geld gaan gelukkige huwelijken stuk. U heeft vanwege het geld. Het gaat door u heen, als u een rijksdaalder vasthoudt.

En onwillekeurig bidt u: God zij met ons!

ming in leven kunnen worden gehouden en derhalve niet „op eigen kracht” kunnen voortleven. De eerstgenoemde patiënten hebben uitsluitend een intensieve verpleging nodig, doch technieken als reanimatie komen hier niet aan te pas.

Wat de laatstgenoemde patiënten betreft denk ik hierbij speciaal aan de levensbedreigende toestanden, zoals deze bij zelfmoordpogingen door overmatig slaapmiddelen gebruik gezien worden! Vaak is langdurige kunstmatige beademing noodzakelijk t.g.v. de ademhalingsremmende werking van het vergif.

Ik kan geheel de visie van Douma onderschrijven indien hij zegt: „Hoe triest dergelijke situaties ook zijn en hoezeer wij ons de vraag ook kunnen stellen wat voor zin het voortleven van een dergelijke patiënt heeft (die soms midden in zijn actieve leven door een ongeval wegzakt naar een levensniveau dat op „vegeteren” gaat lijken), het blijft menselijk leven waaraan wij evenmin per injectie een eind mogen maken als aan het leven van b.v. zwakzinnigen. Wij zullen voorzichtig met dit leven omgaan, zoals met elk menselijk leven en de beste verzorging daaraan geven”.

Hoe dient men nu te handelen met die comateuze patiënten die slechts d.m.v. reanimatie in leven gehouden kunnen worden. Moet de behandeling van dergelijke comateuze patiënten worden

voortgezet of mag zij naar verloop van tijd, wanneer het proces irreversibel (b)lijkt, worden gestaakt?

Voor de beantwoording van deze vraag is het volgende van essentieel belang.

Vroeger gold als het criterium voor de constatering van de dood de stilstand van ademhaling en bloedsomloop.

Thans is de geneeskunde in staat deze 2 vitale functies d.m.v. kunstmatige beademing en hartmassage weer op gang te brengen. Door deze moderne techniek zijn vele mensenlevens gered, waarbij ik in het bijzonder denk aan die patiënten die door een hartinfarct werden getroffen en daarbij een dodelijke ritmestoornis van de hartspier kregen.

Verscheidene van deze patiënten worden tegenwoordig met succes gereanimeerd in de hartbewakingsafdelingen van de ziekenhuizen.

Men dient hierbij echter wel te bedenken dat deze reanimatie, indien zij bijvoorbeeld buiten het ziekenhuis wordt toegepast, waar geen ogenblikkelijke medische hulp aanwezig is, binnen vijf minuten na het optreden van de „hartstilstand” dient plaats te vinden omdat anders de hersenen onherstelbaar beschadigd zijn.

Indien men de termijn van vijf minuten overschrijdt is de patiënt ook na een geslaagde poging tot reanimatie een geestelijk-invalide mens geworden, en kan derhalve van enig geestelijk leven geen sprake meer zijn.

In de geneeskunde is daarom het criterium voor het begrip „dood” verlegd naar de zgn. „hersendood”, waaronder wordt verstaan: de **volledige en onherstelbare** uitval van de hersenfunctie.

Indien de functie van de hersenen **volledig en onherstelbaar** is verloren gegaan, is de dood van de hersenen ingetreden en is de mens overleden!

Douma kan het met die medici eens zijn, die in de hersendood een medisch criterium aanvaarden voor het einde van het menselijk leven.

Aan Van Till ontleen wij de volgende duidelijke bepalingen: „Door de volledige en onherstelbare afscheiding, structuurverandering of vernietiging van het hersenweefsel, kunnen de hersenen deze functies in het geheel niet meer uitoefenen. Het coördinerend en stimulerend vermogen is dan met zekerheid geheel en voorgoed verloren gegaan, evenals het vermogen tot psychische activiteit. De vitale functies kunnen tijdelijk en gedeeltelijk door apparatuur vervangen worden; de psychische functies echter niet. De psychosomatische totaliteit „levend mens” is dan dus voorgoed geheel en met zekerheid verbroken; het specifiek menselijk leven, als tegengesteld aan orgaan-leven, is dan beëindigd; de mens is dan dood”.

Het doodscriterium is dus niet gekoppeld aan de vraag hoe goed de nog aanwezige hersenfunctie is, maar aan de vraag of er van enige hersenfunctie eigenlijk nog wel sprake is. Het probleem van het levenseinde is hier duidelijk losgemaakt van de kwaliteit van de hersenfunctie.

Zeër juist merkt Douma op: „Daarom heeft het omdraaien van de knop om een behandeling te staken bij een patiënt die hersendood is ook niets te maken met actieve of passieve euthanasie, met een laten sterven. Want de patiënt is reeds overleden. Zijn pols mag nog slaan en zijn hart nog kloppen — voor wie ogen heeft om te zien dat menselijk vernuft slechts een déél in stand houdt van wat eens de totaliteit mens was, is de patiënt overleden”.

Toch kunnen zich ook hier voor de arts allerlei onzekerheden voordoen, bijvoorbeeld wanneer het gaat om die patiënten bij wie de hersendood niet volledig is ingetreden, maar voor wie vanwege een permanent coma geen enkele verbetering meer te verwachten is.

De uiterste voorzichtigheid is geboden indien niet precies is uit te maken wanneer men met een permanent coma te maken heeft.

In het zeer voorzichtig opgestelde eindrapport van de Commissie Orgaantransplantatie van het Nederlandse Rode Kruis wordt van het begrip „permanent coma” gezegd, dat het „een bewezen (en onbewijsbare) verwachting inhoudt t.a.v. de ongeneeslijkheid”. Ik kan Douma's visie onderschrijven indien hij zegt: „Het lijkt ons toe, met deze en andere onzekerheden, dat de arts het criterium van de hersendood moet kunnen aanleggen om met vrijmoedigheid de behandeling te staken, en dat hij verder — zolang zekere criteria voor wat permanent comateus is ontbreken — ook de specialistische behandeling moet voortzetten. (slot volgt)

zich wist in te leven in de dienst, slagvaardig en artistiek. En we zongen psalmen op de oud-bekende wijs. Maar een vrouw uit het volk, die zich dag aan dag geeft aan het evangelisatiewerk in deze groten-deels ontkerstende stad, had mij al 's daags tevoren gezegd: Het is jammer, maar de oude gemeente van Calvijn is „liberaal”, de gemeente en de predikanten. Zij had gelijk. Het was aan de preek te merken. Wat ethiek en wat filosofie, en vooral ook wat psychologie. Dat laatste kwam haast vanzelf, want het ging over Johannes de Doper, die in de gevangenis in twijfel geraakte. De dominee was zeer beschaaft in zijn optreden. Zijn gebaren waren beheerst en passend, en de Schriftgedeelten droeg hij treffend voor, de Bijbel in de ene hand, de andere hand vrij voor het illustratieve gebaar. Het lezen van de Schriftgedeelten was het mooiste gedeelte van de dienst, althans naar mijn gevoel. En op de inhoud van de preek viel niets aan te merken of af te dingen. Alleen had je telkens het gevoel, dat er nog iets komen moest, het beslissende, het lossende woord. Zoals dat in het Frans gebruikelijk is, waren er veel goede woorden, ieder voor een begrip, zoals loyaliteit, eenzaamheid, bevrijding enz. Allemaal nogal abstract gehouden.

Er werd nog gecollecteerd met „de hengel”. Maar veel merkwaardiger was, dat er geen enkel kind in de kerk was. Geen kleine kinderen, maar ook geen „jongvolk”. Het was een keurig gezelschap, dat wel.

Zoals het in de St. Pierre is, is het in veel Zwitserse kerken. Maar — na Calvijn ging ook Rousseau het leven in Genève beheersen! Dat wil zeggen: de Re-

volutie, of zoals men ook kan zeggen: de Sekularisatie, legde in de stad, die meer dan een eeuw lang voluit de stad van Calvijn bleef, beslag op de geesten. En bovendien: de Zwitserse protestantse kerken hebben in de vorige eeuw — voor zover ik weet als de enige! — de belijdenisschriften van Calvijn en Zwingli's opvolger Bullinger officieel als zodanig afgeschaft.

Maar Algra beleefde in Genève nog wat anders. Hij vertelt dat hij na dit kerkbezoek via de lange stenen trap die van de St. Pierre naar omlaag leidt in de Rue des toutes ames belandde.

En — daar haastten zich de laatste kerkgangers naar een andere kerkdienst. Een eenvoudig gebouw. Voor we het ons recht realiseerden, hadden we ook een plaats gekregen, plus, ten gebruike, een hymnenboek van formaat. We waren beland in de Lutherse gemeente van Genève, die haar diensten in het Engels houdt. Naast mij zat een ouderpaar met twee kinderen. De jongste was een kleuter en had zijn speelgoed meegebracht. In de volgende bank zaten een vader en moeder met drie kinderen in de leeftijd van de lagere school. Over de rand van de galerij, aan drie kanten, keken kinderkoppen naar beneden. In het liedboek lag een gestencild briefje, dat iedereen verzocht werd, na de dienst te blijven voor een kop koffie. En dat deden ze ook. Het was een echte familie-samenkomst. De jonge dominee zei: Eigenlijk is deze hele gemeente één familie. We kennen elkaar praktisch allemaal, en de volgende zondag gaan we, als het mooi weer is, met de gehele gemeente picknicken. De Schriftgedeelten waren voorgelezen door jongelui, en die collecteerden ook. De preek was over: „Maar gij, wie zegt gij, dat Ik ben?” En het antwoord van Petrus. De gemeente is alleen gebouwd op een rots, als zij belijdt dat Jezus de Zoon van God is. Het was er heel gezellig in die kring in de schaduw van de bomen en de schaduw van de kathedraal, die torenhoog rees boven ons. Binnen twee uren was ik in een kathedraal geweest, en had ik een gemeente ontmoet. Maar er was een enorme stenen trap tussen die twee. In elk geval is het wel iets om er over na te denken.

In Zwitserland en in Duitsland bestaan onder de grote massa's die formeel lid zijn van de officiële kerk allereerste „Gemeinschaften” — wel enkele duizenden! — waarin de gelovigen zich verenigen en in eigen kerkgebouwen en -zalen samenkomen. En daarin wordt vaak het onverkorte Evangelie verkondigd. Bovendien zijn er ook nog veel „vrije kerken” waarin datzelfde geschiedt. Men maakt er een scherp onderscheid tussen de geïnstitueerde, bureaucratische, veelal hiërarchisch geregeerde kerk en de gelovende gemeente.

Natuurlijk trokken ook de in Genève gevestigde internationale instituten als b.v. de Wereldraad van Kerken en de Wereld Gezondheidsorganisatie Algra's aandacht. Hij vertelt dat aan deze en soortgelijke organisaties duizenden gekwalificeerde krachten verbonden zijn waaronder veel academici.

Hij schrijft daarover het volgende:

Met de staf van de Wereldraad zouden enige theologische faculteiten behoorlijk kunnen worden bezet. Dit is nog maar bescheiden, als men vergelijkt met wat er aan personeelsbestand bijvoorbeeld bij de Wereld Gezondheidsorganisatie op de betaalrollen voorkomt. Al deze werkers hebben natuurlijk hun eigen auto. Of twee, nl. ook één voor de vrouw, om boodschappen te

doen en de kinderen naar school te brengen. In sommige straten, zoals de Quay de Mont Blanc, is de stroom gedurende sommige uren zo geweldig, dat er bijna geen doorkomen aan is. En dan is het nog wel een vierbaansweg. Maar al deze mensen moeten niet alleen een auto hebben, maar ook een woning. Vaak een bungalow in een van de buitenwijken, of een luxueuze flatwoning in een park.

In een van de buitenwijken is momenteel een serie torenflats in aanbouw, die al het bestaande overtreffen in moderniteit, luxe en prijs. Er zijn flatwoningen bij, die 1500 dollar aan huur zullen moeten opbrengen, per maand. Want dat komt er bij, in die internationale kringen wordt alles in dollars berekend. Voor de gewone man is er op die manier wel een woning-vraagstuk, voor de lager geklasseerde employé's ook, maar de topmensen hebben het hier bijzonder goed. Een minister in Nederland heeft daarbij vergeleken een hondebaan.

Natuurlijk behoren bij Algra's vakantieimpressies uit Genève ook enkele herinneringen aan Calvijn. Hier zijn ze:

De kerkhervorming begon, toen Luther zijn 95 stellingen aan de deur van de slotkapel te Wittenberg spijkerde. Zo is Luther de hervormer in Duitsland geworden. En John Knox in Schotland en Zwingli in Zurich. Dan is bijna vanzelfsprekend er aan toe te voegen: en Calvijn in Genève. En dat laatste klopt nu juist niet. Of althans niet helemaal. De hervorming in Genève is niet het werk van één man. We hebben er ons weer es in verdiept en het wonderlijke als het ware opnieuw beleefd: een kerkhervorming geheel van anderen op. Door de burgers van de stad, die tegelijk de parochianen zijn. Kort na het optreden van Luther ontstond er in Genève een kring van burgers, onder de naam „Amateurs de la Sainte Evangile”, die geregeld bijeenkwam, voor Bijbelstudie. Toen die kring er al was, kwam uit de Dauphiné de hervormingsgezinde prediker Willem Farel, die o.a. preekte in de Madelaine. De „amateurs” waren zeer met zijn komst ingenomen. Maar in de hoofdkerk de kathedraal St. Pierre, bleef alles nog bij het oude. Toen kwam de 8e augustus 1535, bijna achttien jaar nadat Luther begon. Farel preekte weer in een kloosterkerk en die was stampvol. Er ontstond een geroep: naar de St. Pieter. En de schare stroomde naar het hart van de stad, de trappen op, naar de kathedraal, hoog boven de stad. Er volgde geen beeldenstorm. Maar wel een preek, van Farel... Enkele dagen later beslist een vergadering van de burgers, onder leiding van de syndicus van de stad, dat de mis niet meer zou worden gevierd, en dat het Evangelie het enige richtsnoer zou zijn voor het kerkelijk en burgerlijk leven.

En toen dat allemaal was gebeurd kwam Calvijn naar Genève, om er alleen maar en passant te blijven. Farel bezwoer hem, voorgoed, te blijven, en hij deed het. En zijn taak werd, te consolideren, wat al was voltooid. Voltwoord door de burgers zelf. Praktisch was Genève toen een stadstaat, omringd door naijverige of vijandelijke machten. Een stad met tienduizend inwoners, waar soms nog zesduizend vluchtelingen om den gelove bij kwamen. Het is een begrijpelijke vergissing, wanneer men Calvijn de hervormer van Genève noemt. Maar hij heeft er wel dertig jaar gepreekt. Soms bijna dagelijks en het was allemaal schriftverklaring, wat hij bood.

Hij deed in zijn preken eigenlijk niets anders dan al maar de Bijbel uitleggen. Op zijn eentje heeft hij zo feitelijk een verantwoord commentaar geleverd op de gehele Bijbel. En wat is Reformatorisch arbeiden anders, dan de Bijbel uitleggen? Denk maar eens aan onze eigen tijd: de jeugd die gegrepen wordt door de begeerte om getuigen van Christus te zijn, gaat als van-

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

■ Genève — Calvijn — Anne de Vries

Het is nog vakantietijd. En daarom zijn een paar vakantie-impressies wel op hun plaats.

Ik geef er hier een paar door van H. Algra, de bekende historicus. Hij is in Genève geweest. En het hart van een — calvinistisch! — historicus gaat wagenwijd open als hij in die stad rondwaalt. Natuurlijk is Algra ook in de St. Pierre geweest, de machtige kerk waarin Calvijn van 1536—1564 preekte. Daarin is nog de stoel te zien waarin de grote hervormer in de laatste jaren van zijn leven zat als hij in de St. Pierre preekte. Zo'n stoel bekijk je met ontroering.

Algra schreef over zijn bezoek in de St. Pierre het volgende:

Op de heuvel, het hoogste punt van de stad Genève, staat de Cathédrale de Saint-Pierre. De Sint Pieter van Genève, de kerk, waarin Calvijn dertig jaar heeft gepreekt, zondags en door de week. Er kunnen gemakkelijk een paar duizend mensen in, en verleden zondag waren er naar schatting tweehonderdvijftig. Allemaal keurige mensen. Een machtig orgel en een organist, die

zelf in een kring zitten, om met Bijbelstudie te beginnen.

Dit verhaal van Algra is interessant en aktueel.

Men moet evenwel de toestand van de kerk in Genève bij Calvijns komst in die stad niet te rooskleurig voorstellen. Vlak voor zijn dood verklaarde Calvijn dat de religieuze en kerkelijke situatie in Genève toen zeer chaotisch en gevaarlijk was. Er werd gepreekt, zo zei hij, en verder was er **niets**. Farel kon die situatie niet aan. Aan Calvijn komt de grote verdienste toe de kerk naar de voorschriften van de Heilige Schrift te hebben georganiseerd. Direct na zijn komst schreef hij zijn „Artikelen betreffende het bestuur van de kerk”. Later groeiden deze uit tot een voorbeeldige kerkorde.

Calvijn heeft ongeveer **vier duizend** preken, meest „vervolgpreken”, in Genève gehouden! Wie er meer over weten wil moge ik verwijzen naar mijn studie „Calvijn en de prediking” in het verzamelwerk „Zicht op Calvijn”.

Hoezeer het in de reformatie ging om de bestudering van de bijbel! blijkt wel uit het feit dat in de theologische faculteit van de Universiteit van Genève, evenals in die van de Universiteit van Wittenberg niets anders werd gedoceerd als de uitlegging van de Heilige Schrift. Calvijn gaf college in de exegese van het Oude, Beza in die van het Nieuwe Testament.

Zeer belangrijk is ook wat Algra schrijft over het begin van de reformatie in Genève. Namelijk dat die begon onder en door de „leken”. Dat was bijna overal het geval in de reformatie van gereformeerde signatuur.

Dat was vooral ook het geval in ons land in het begin van de vorige eeuw. Toen kon men de predikanten die nog het zuivere Evangelie verkondigden tellen op de vingers van de hand. Maar overal in den lande waren er kringen van gelovigen — gezelschappen of conventikels geheten — waarin men Gods Woord onderzocht en waarin het reformatorisch geloof, met hoeveel gebrek ook, leefde. Toen in 1834 in Ulrum de „Afscheiding” begon ging het bericht daarvan als een electrische schok door deze „gezelschappen”. Een hele reeks daarvan werden toen geformeerd tot Afscheiden kerken. Binnen enkele jaren waren er in ons land al een paar honderd!

Wat zal er gebeuren, zo vraagt men zich als van zelf af in de chaos waarin zich het christelijke en kerkelijke leven van vandaag zich bevindt?

Ten slotte beleefde Algra in Genève ook nog een bijzondere „verrassing”. Daarvan vertelt hij het volgende:

In Genève is een bonte verscheidenheid van kerken. Toch hebben wij niet de indruk gekregen, dat er, wat de evangelisatie betreft, sterk gestreefd wordt naar een onlangs door ons geciteerde zin: „De wereld begint bij de eigen stoep”. In Genève houdt men zich misschien kerkelijk wat al te eenzijdig bezig met wat in verre landen aan de orde is. Toch wordt er, hoewel niet direct kerkelijk, in deze sterk ontkerstende stad, heel wat gedaan voor de verbreding van het Evangelie. En dan met name ook met de bedoeling, dat de mensen de Bijbel weer zullen leren kennen. Op twee punten in de stad, o.a. bij het grote monument voor de Reformatie is een kiosk. En dicht bij het hoofdstation is een winkel met een enorme voor-

raad Christelijke lectuur, vooral weer op de Bijbel gericht. Maar ook verhalen en levensbeschrijvingen. Zo was pas aangekomen het boek van Johanna-Ruth Dobschiner: *Destinée à Survivre*. En menige lezer zal zeggen, als hij deze naam ziet, dat die hem bekend voorkomt. Het is al de tweede druk in het Frans, uitgegeven te Genève, waar ook verscheen het verhaal van Corrie ter Boom, over haar ervaringen in het concentratiekamp Ravensbrück.

Maar wat is dat daar voor een lange rij boeken, die een hele plank vult? Dat is een boek, zo horen wij, dat heel veel gevraagd wordt in Genève. Het is een gemeenschappelijke uitgave van Labor en Fides te Parijs en Bohn te Konstanz. Dit is de titel, *La Bible racontée aux enfants*. Wij verwachten daar veel van, wij hopen op een rijke zegen, zegt de dame ons, die de leiding heeft van deze boekverkoop. Want dat is de grote noodzaak en opdracht: vertel het weer aan de kinderen, vertel de Bijbelse geschiedenis ook aan de kleine kinderen. Daarom „werken” ze daar zeer intensief met de „Kleuterbijbel” van Anne de Vries. Er zijn al plm. 40.000 van deze Franse kinderbijbels van Anne de Vries geplaatst. Is er geen reden hier boven te zetten: „Een verrassing”?

Ja, die z.g. „Kleuterbijbel” van Anne de Vries is een merkwaardig boek. Toen door de T.V.-serie over „Bartje” de aandacht van miljoenen op dit boek van Anne de Vries werd bevestigd voelde ik mij gedrongen om er op te wijzen wat het eigenlijke levenswerk van Anne de Vries was geweest. Ik stuurde daarom naar de Radiogids van de N.C.R.V. een artikelje over Anne de Vries en zijn „vertelboeken” dat ik de volgende week hier overnemen wil.

Ingezonden

KERK EN TEGENKERK

Wij beleefden in de dertiger jaren die „wondere tijd”, toen Christus onze lampen ter bruiloft met nieuwe olie vulde.

Een machtige opleving in het verstaan van het Woord Gods, en daarmee van de zintotaliteit van heel Zijn wonderwerk van schepping en ontsluiting.

In het cultuurleven kwam de antithese Christus en Belial duidelijker aan het licht dan ooit tevoren in de arbeid van Vollenhoven, Dooyeweerd, Schilder, Janse, De Graaf en anderen.

Nieuwe perspectieven, een omwenteling in het Gereformeerd denken, die ons straks in de bange nood van de Hitler-oorlog zou toerusten met onvermoeide geloofskracht. De Vereniging voor calvinistische wijsbegeerte werd opgericht. De voorzitter, prof. Vollenhoven gaf het psalmvers op „Det Basans hemelhoge berg, met al zijn heuvelen Sion teng”, en wane t' overtreffen.... God Zelf heeft deze berg begeerd....”

Dat was in 1936.

Juist in dat jaar kwam ook het landelijk verbandsapparaat van de Gereformeerde kerken op gang, langzaam, wat in stilte nog, maar zeker: „dreigende deformatie” was de leus. Het kwam pas goed op dreef in de oorlog. Een klein voorspel in 1942, 1943 en dan 1944.

Het zou de verzetskracht tegen de nazi's bij ons verlamd hebben, ware het niet, dat de druk van dezen te concreet was geweest om onze weerstand ook maar éven te laten rusten. Maar het heeft daaraan wel onvoorstelbaar geknaagd. Midden in de oorlog, in de worsteling om ons volksbestaan, in de raz-

zia's en de hongertochten, vonden de heren de rust, dinerend voor zwarte prijzen, de brutale kerkelijke moordpartij, zorgvuldig geësceneerd, ten uitvoer te brengen. Wachtwoord: „Niets te leren wat niet in **volkomen overeenstemming** is met de genomen besluiten”. Sommigen vonden het nog iets te negatief! Wie weifelde mocht nog wat disputeren met een „commissie voor zwarigheden” — beledigd voor mensen met een gehandicapt geweten — maar niet te lang, want het drong: het ging om „Goddelijke waarheden”, en die hebben haast, niet waar?

Zeker. Zo Goddelijk, dat ze enkele jaren later werden ingeslikt, d.w.z. met behoud van het prestige en de macht van het apparaat en de zo vlot erdoor gesleepte kerkorde: de meerdere vergaderingen **bij voorbaat** te erkennen.

En nu zit het nageslacht wéér in de synodezetels en krabt zich achter het oor: er ligt een voorstel tot „eerherstel” ter tafel. „Zeg, collega, wat was er toch aan de hand in 1944, dat die mensen daarover zo nerveus doen. Weet jij daarvan? Er moet toen een soortement kerkstrijd geweest zijn, echt. Ik zat toen nog op de HBS, en weet nergens van. Hoe moeten we daar mee aan?” Ook over andere zaken worden groepen bezwaarden met man en macht opgetrommeld naar het dogen-paleis. Die willen betogen voor de vraag: „Wat verstaat gij onder hetgeen gij leest?” „Synode, spreek! Synode, help ons! Synode, doe een krachtige uitspraak horen!”

Maar Baäl antwoordt hun met geen woord. Baäl is niet gek. Elia spotte indertijd op de Karmel: „Misschien is hij in gepeins”. Prof. Van Gelderen merkte daarbij op: „Wat betekent dat hier? Wel, óf in retraite, óf in retirade”.

Bij deze Baäl houd ik het op het laatste: Hij geeft de gemeenten in overweging „huwelijken” te bevestigen van homo-sexuelen. Voor de reclame zorgt hij! Die gereformeerde gezindte toch! Intussen blijven de formulieren van enigheid een eerbiedwaardig, legitiem garantiebewijs van gereformeerde orthodoxie. Dus dat is in orde.

Toen de ramp was aangericht, hebben we de inventaris opgemaakt. Op de jaarvergadering van 1946 (de eerste na de oorlog) gaf Prof. Vollenhoven opnieuw een psalm op, Psalm 80:

„Neem Israels Heer, neem ter ore... verschijn weer blinkend met Uw licht. Gij vindt in ons een welbehagen. Gij bracht, o God, in vroeger dagen, Uw wijnstok uit Egypteland! ... Waarom hebt Gij zijn muur verbroken... Hij ligt verbrand en afgehouden. Als Gij verwoest, wie zal dan bouwen?”

Wie zal de schade kunnen berekenen van het synodale kerkenverband van 1944!

Aan de gezinnen, de jeugd, de families, de vriendschappen, de Christelijke moraal, de nationale kracht t.a.v. Indonesia b.v. Niet te vergeten het crediet bij de wereld t.a.v. de gemeenschap der heiligen, de vastheid van het getuigenis der Kerk van Christus...

Een bisschoppelijk kerkenverband is een pest, een fuik van de satan. Vinding van de hel.

Goddank, niet álles is verwoest. In alle ellende gaf Hij toch ook verhooring. Van psalm 80.

U schrijft:

„Tengevolge van neo-marxistische invloeden behoort het tegenwoordig tot de goede toon, hevig af te geven op de „structuren”. Zouden we niet de nuchterheid betrachten door te overwegen dat de concrete gesteld-

heid van alle structuren bepaald wordt door de **mensen** die in die structuren betrokken zijn?”

Zie, dáár ligt ons verschil.

Een bisschoppelijk kerkenverband is contradictoer aan de structuur van de Kerk, ongeacht de mensen, die het bezetten. Het behoort niet tot „de structuren”.

Het Woord van God leert ons bij Zijn licht Zijn grote werken te onderzoeken en de structuren te **onderscheiden**. Die structuren zijn van Hém. Ze staan onder Zijn bevel, onder Zijn wet, de grote, alomvattende structuurwet van het geschapene.

Maar zij blijken, in hun samenhang, van een geweldige **verscheidenheid** te zijn. Die onderscheidene structuurkringen luisteren elk naar een voor hen speciale wet, die niet ongestraft kan worden overtreden.

Dat hebben wij van de wijsbegeerte der wetsidee geleerd, en dat licht heeft God ons gelaten. En het brandt te feller na wat we beleefd hebben!

Juist in de ontsluiting der geschiedenis heeft God deze onderscheiden kringen aan het licht doen treden, oorspronkelijk nog ingewikkeld in een primitieve samenleving. Abraham b.v. was vader, familiehoofd, koning, rechter, econoom, priester van het huis etc., alles in één hand. Wat heeft God sindsdien niet een geweldige ontwikkeling daaruit voortgestuwd, en een onderscheidingen te zien gegeven, b.v. in het sociale, het economische, het juridische, het ethische, de kring van het geloof. Ik noem maar enkele, in verticale volgorde zoals zij elkaar funderen en veronderstellen. Elk van die kringen wordt beheerst door de structuurwet voor die kring in wonderlijke samenhang en onderscheiding.

De diabolie van het kerkenverbandelijk apparaat—met—supervisie—over—leer—en—leven nu is gelegen in het feit, dat de mens de Kerk van Christus wil onderwerpen aan een haar volstrekt vreemde structuurwet, die van het juridische. Aan een orde, die in de Kerk volstrekt anders is gekwalificeerd: Christus is daar Rechter, de rechterstoelen staan daarbinnen. De wezensvreemde structuurwet kan enkel op kou-sevoeten daar worden binnengesmokkeld, vermoed in een „ethisch” gewaad van hulpvaardigheid, dat klinkt zo goed. De structuur van de Kerk Gods is volstrekt **uniek**. De tastzin van het apparaat is even bot en gevoelloos, als een inktkoolie achter zijn loket. Maar van de Kerk geldt Gal. 6:1. Van die intimiteit van de gemeenschap der heiligen zingen we in Psalm 48, dat alle koningen, die haar bedreigen, zullen afdeinen: God is in het midden van haar, zij zal niet wankelen.

D. J. Buwalda

(Door de redactie enigszins bekort.)

Het tweede deeltje in de serie 'Hulp bij Bijbelstudie'

over

de pofeet Jona

door Prof. C. Veenhof
is nog in voorraad

Prijs per exemplaar f 1,75, 5 ex. f 7,50, 10 ex. f 14,—, 20 ex. f 27,—. Elke 10 ex. meer f 13,50.

Betalingen uitsluitend per giro op nr. 575 663 t.n.v. G. de Kruijf, Troelstralaan 252, Utrecht.

Kerknieuws

Ds J. Waagmeester — Ds J. Waagmeester te 's-Gravenhage-Z/W is reeds enige tijd door ziekte verhinderd zijn ambtelijke werkzaamheden te verrichten.

Nieuws uit breder kring

Theologische Hogeschool (Oudestraat) Kampen.

In een vorig nummer hebben we melding gemaakt van bedenkelijke ontwikkelingen aan bovengenoemde Hogeschool. Curatoren dat in onderwijs en bestuursvorm hebben er nu op geattendeerd, geen wijziging wordt aangebracht. Voorts wijzen zij er op, dat de Kamper Studentenbond, waarin een aantal studenten zich heeft verenigd, door hen niet is erkend als vertegenwoordiging van de studentengemeenschap. Van de kant van Curatoren is met deze bond nooit enig contact geïntendeerd. In dit verband zij er overigens op gewezen, dat veel leden van deze bond zichzelf niet herkennen in de karakterisering, die van hen werd gegeven, hetgeen door de heer Spoelstra wordt aanvaard. Deze studenten willen zich niet zien aangeduid als aanhangers van het leninistisch-marxisme, al menen zij, dat van daaruit vragen kunnen worden gesteld over de manier waarop de theologie wordt beoefend. Het moge duidelijk zijn, dat voor het stelsel van het leninistisch-marxisme aan de Hogeschool geen plaats is. Curatoren verklaren met nadruk, dat vanuit deze gedachte onderwijs wordt gegeven, hetgeen bij het voortdurend geïntendeerd toezicht op het onderwijs regelmatig is gebleken. Curatoren vertrouwen en hopen, dat het tot nu toe gevoerde beleid de instemming van de Gereformeerde kerken en haar leden heeft en zal houden.

Bezinning-Oproep-Perspektief.

De Vereniging: „Schrift en Getuigenis”, de bekende organisatie van de Verontrusten binnen (syn.) gereformeerde kerkelijke kring, heeft zich in een indringend schrijven gericht tot alle gemeentelieden en kerkeraden van De Gereformeerde Kerken (syn.). Zij constateert na ernstige bezinning een duidelijke scheiding tussen wat de Gen. Synode beweegt en uitsprekt en die kerkleden, die niets liever willen dan bij het Woord van God te leven en de belijdenis in de Kerk te handhaven. Dit te meer nu ten aanzien van dr Wiersinga (zoals eertijds ten aanzien van anderen) geen maatregelen genomen zijn, zodat deze dwalende herder(s) ten volle zijn (hun) ambt mogen blijven uitoefenen.

„Tot onze grote droefheid en ontsteltenis heeft men ons de Geref. Kerken ontroofd door ze om te turnen tot een dialoogkerk van modaliteiten”, aldus het stuk. „Schrift en Getuigenis” roept op tot een weren van dwalende herders van de kansel en uit het katechisatielokaal! Voorts wordt

men in plaatsen waar geen schriftuurlijke prediking en gemeenteleven meer is of waar men niet tot een duidelijke positiebepaling komt, gestimuleerd tot de vorming van voorlopige noodgemeenten, waarin de ambten worden ingesteld en de sacramenten kunnen worden bediend. Daarbij zal het noodzakelijk zijn, dat er een voorlopige vorm komt van kontakt (via een Kerken-Konferentie) tussen de gemeenten, die nog serieus naar Schrift en belijdenis leven en de in het leven te roepen noodgemeenten.

Onder het kopje „Perspektief” wordt gesteld: „Gezien de helaas grote verdeeldheid van de Geref. Gezindte, is het ons steeds duidelijker geworden, dat wij zullen moeten komen tot één Reformatorische Kerk, waarvan ieder lid zal kunnen zijn, die in oprechtheid begeert te leven naar de geboden van de Here onze God”.

Christelijk Gereformeerde Kerken — De P.S. van het Zuiden van de chr. geref. kerken wil, dat de komende gen. syn. aandacht schenkt aan „de toenemende verwijdering” binnen het kerkverband. De zuidelijke synode constateert verontrusting zowel over de prediking en de persoonlijke geloofsbeleving als over veranderingen en vernieuwingen in het kerkelijk leven. Zij wil, dat de gen. syn. ten dezen zal oproepen tot bekering en gebed en tevens zal bevorderen, dat er wegen en middelen gezocht worden om in alle geledingen van de chr. geref. kerken met elkaar in gesprek te komen om de toenemende verwijdering tegen te gaan. Als gespreksonderwerpen noemt de zuidelijke synode de beschouwing van de gemeente, het karakter van de belofte van het verbond, de verhouding wet en evangelie, de zaken van het christelijk leven en de liturgische veranderingen. Dat is één van de zeventien instructies, die van onderop gelegd zijn op de tafel van de driejaarlijkse gen. syn., die 27 augustus a.s. in Amsterdam begint. Van verontrusting spreekt ook een instructie van de P.S. van het Oosten. Hierin wordt de gen. syn. gevraagd via deputaten kerkjeugd kontakt op te nemen met de jongerenbond, om te bevorderen „dat aan onze jeugd schriftuurlijke leiding wordt gegeven en de verontrusting wordt weggenomen en voorkomen”.

Drukkerij „Steenbergen”



Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerwerk

ZEIST - TELEFOON 03404 - 12452

**Gij deed haar slapen
zonder zorgen
en rustend kwam zij bij U
thuis.**

**Alleen bij U is zij geborgen;
Gij doet haar wachten op
den Morgen
en wonen in Uw Vaderhuis.**

In volledige overgave aan Zijn heilige Wil nam de HEERE tot Zich, mijn geliefde echtgenote, onze moeder en oma

Jannetje de Graaf
geboren van Halteren

in de leeftijd van bijna 72 jaar.

Spakenburg:

P. de Graaf

Apeldoorn:

J. de Graaf

H. de Graaf-Duijst

Bunschoten:

A. de Graaf

H. de Graaf-Loef

Alkmaar:

K. de Graaf

J. de Graaf-Scheper

Spakenburg:

T. de Graaf

J. de Graaf-van de Vuurst

Borne:

G. de Graaf

J. de Graaf-van de Steeg

Spakenburg:

A. de Graaf

M. de Graaf-de Graaf

J. de Graaf

en kleinkinderen

Spakenburg, 2 augustus 1974
Huygenlaan 37

De begrafenis heeft maandag 5
dezer inmiddels plaatsgevonden.

Ge v r a a g d

in gezin met 2 kinderen,
4 en 3 jaar,

EEN MEISJE van ± 17 jaar,
lieft voor dag en nacht.

G. A. Peppelman,
Zuiderkruis 622, Veenendaal.

Heden nam de HEERE van ons
weg mijn lieve man, onze vader,
grootvader en overgrootvader

Daniël Meulenbelt

op de leeftijd van 77 jaar.

Want het loon, dat de zonde
geeft, is de dood, maar de
genade, die God schenkt, is
het eeuwige leven in Christus
Jezus, onzen HEERE.

Rom. 6:23

Velp:

J. Meulenbelt-

Kurpershoek

Woudenberg:

G. Meulenbelt

Th. L. Meulenbelt

A. Meulenbelt-Postma

Breda:

D. Meulenbelt

C. A. Meulenbelt-

Minnaar

Rheden:

K. J. Puttenstein-

Meulenbelt

J. Puttenstein

Kleinkinderen

Achterkleinkind

Velp (Gld), 6 augustus 1974
„De Beukenhof”

Rozendaalselaan 32

De teraardebestelling heeft op
9 augustus 1974 plaatsgevonden
op de Alg. Begraafplaats „Heiderust” te Rheden.

Jongelui,
wie wil in 4 dagen
de sfeer proeven van Parijs?

Er zijn nog enkele plaatsen
over in de bus
van 19 t/m 22 oktober 1974.
De kosten: f 150,— p.p.

Voor verdere inlichtingen:
C. Zondag,
Rietveldseweg 11, Culemborg.
Tel. 03450-3180.

Doe het snel
voor 15 augustus a.s.

Voor onze 81-jarige moeder, (gezond en vitaal) wonende te Utrecht
(omgeving Wilhelminapark) zoeken wij een

Dame of jong echtpaar

voor de verzorging van haar huishouding en tevens voor enig
gezelschap.

Twee à drie kamers beschikbaar voor woning.

Gaarne aanmelden bij: Fam. G. van Oord-Hamoen,
Hoogkanje 1,
Zeist
Tel. 0 3404 - 19110

PLAATS UW FAMILIEBERICHTEN IN DIT BLAD

Redactieleden

Ds G. Janssen

Drs H. de Jong

D. W. L. Milo

Ds H. Smit

Drs H. E. S. Woldring Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Adres van de Redactie

Postbus 7176

te Amsterdam.

Advertenties en druk

Drukkerij

„Steenbergen”,

Slotlaan 220, Zeist.

Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 22,50 per jaar

f 11,75 per halfjaar

f 6,15 per kwartaal

Buitenland: Europa

en zeepost f 30,—;

Luchtpost f 50,—

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie

Pasteursingel 29b,

Rotterdam-7

Tel. 010-153703

Giro 40 49 45